

JOSUNE ARIZTONDO

«Izan garenari baino izan gaitzkeenari begiratu behar diogu»

Ondarroa, 1948. Zientzia Kimikoetan lizentziaduna eta giza baliabideen kudeaketan aditua. EA/ko kidea eta Bizkaiko Foru Aldundiko Kultura diputatua da. “Pribatua” eta “publikoa” dilema modura ekarri ditugu berbaldira, besteak beste.

| MIKEL ASURMENDI |

Argazkiak: Dani Blanco

“PRIBATUA ETA PUBLIKOA dilema darabiltzazu. Nik ez dut dilemarik ikusten. Euskaldunok mendetan iraun badugu, gure gizarteak barrutik sortzen duen bizitasunari esker izan da. Bizitasun hori denok berpiztu behar dugu etengabe, eta horretan erakunde publikoek badute zereginik: gizarte ekintza ailegatzeko ez den tokira ailegatu behar dugu guk. Gizarte ekimenak onarpena jaso izateko berdintasun-eskubidean jokatu behar da”. Horratx- Josune Ariztondok zuzentzen duen Bizkaiko kultura sailaren funtsa.

Bizkaia pilotalekuan ikusi zaitugu bitako irabazleei txapela janzten. Kirola kultura al da gaur egun?

Euskara, gazteria, kultura eta kirola dira nire arloak. Euskara ere bai. Hori kultura al da? Komunitate edota gizarte baten adierazpide ezberdinen multzoa da kultura. Euskal kultura esan ohi dugu eta horregatik bereizten ditugu nazioarteko eta euskal kultura. Kirola kultura da, baina gauza bat da kultura eta beste bat kultur politika. Kirol politika lantzen duzun arabera, gizarteak garatu, indartu eta kohezionatu dezakezu, baita euskal sena eta identitatea sendotu ere. Kultur politika norberaren filosofia, ideologia eta ekintzen arabera egiten da.

Pribatuaren eta publikoaren dilema izaten da kultur politika lantzean. Athletic futbol taldea (San Mames berria tarteko) eta Bilbao Basket

entzutetsuak dira horregatik. Non dago ekintza pribatuaren eta publikoaren arteko muga, eliteko kirolaren kasuan?

Eliteko kirolari bai edo ez? Dilema hori da, ezta? Egia da, ez betiere, eliteko kirol profesionalek diru asko irabazten dute, baina beste kultur elitekoek ere bai, eta ez denek. Ostera, inork gutxi jartzen du zalantzan kultur elitea lagundu behar denik erakunde publikoetatik. Kultura deitzen dugun elite literarioa edo musikala lagundu behar al da, bai ala ez? Gure ustez, tokian tokiko gizarte eta ekonomia egoerak ongi aztertu behar dira eta horren arabera lagundu.

Gure politikaren kirol jardun lerroak, eskola kirola eta kirol federatua dira. Horixe da Diputazioaren ardura nagusia. Bilbao Arena eta San Mames berria dela... San Mames berria egiteko sozietate bat sortu zen. Athleticek ez dauka diru laguntzarik, ezta Bilbao Basketek ere. Besterik da, barbarako, BEC eta Euskalduna azpiegituren kasuak. Herri ekimenek ere kirol eta kulturarako erabiltzen dituzte. Horiek esanda: kirol elitean dauden profesionalen irabaziak neurritz gaindiko dira, baina ez dira bakarrik kirolariak. Beraz, lagundu behar zaie behar duten neurrien. Zehazpen bat: nahiago dut elite baino abangoardia deitzea. Gizartearen erreferenteak diren neurrian abangoardiei begira bizi garelako kultur-gintzan eta kirolean bereziki.

Nola ulertu behar da kultura politika?

Kulturak gizartearen bizitasuna adierazten du, eta neurri handian, erakundeetako arduradunok entzun

behar diogu politika eta kultur ekinbideak koordinatzeko. Gure ereduan gizartea eta erakundeak eskutik doaz. Beste eredutan kultur-gintza pribatua da oso, AEBetan esate baterako. Han ia-ia ez dago babes publikorik kultur arloetan lan egiten dutenentzat. Badaude onura fiskalak eta beste. Hemen hori guztia eztabaidarako gaia da. Hau da, hemen ere badaude pizgarri fiskalak, oso interesgarriak kultur mezenasentzat. Baina badira ere kultur arlo batzuk, gutxiuak, epe laburrean distirarik ez dutenak, horietara mezenas pribatuak nekez ailegatzen dira. Beraz, horietarako sustapen politika badago, euskarazko kultur-gintzan edo ondaregintzan, adibidez. Erakunde publiko-demokratikoen politika barik, kultur adierazpide horiek azpiegitura eta egokiera duina izatea gaitza litzateke.

“Gizarte ekimenak onarpena jaso ahal izateko berdintasun-eskubidean jokatu behar da”

Bilbo eta Bizkaia ulertu daitezke Guggenheim museoa gabe egun?

Euskal Herria ulertuko litzateke gaur egun dugun literaturaren loratzerik gabe? Ulertu liteke baina pobregoa izango litzateke. Berdina esan daiteke Guggenheimi buruz. Guggenheim kultur azpiegitura garrantzizkoenetako bat da Euskal Herri osoan. “Eraikuntzak ekartzen du jendea” esaten zen hasieran. Eraikuntzak hamasei urte ditu, jendea badator, baina Guggenheimek, asko uste dutenaren kontra, trakzio oso inportantea dauka. Gura nuke gure editorialek halako trakzio ekonomiko izatea. Oxala!

Guggenheim-Urdaibai museoa hizpide. Garai batean Aldundiak egin nahi zuen, Patxi Lopezen Jaurlaritzak aldiz ez. Zertan da proiektua?

Gure erantzukizuna proiektuak ongi ezagutaraztea da. Eta, egia da, proiektu hori azaltzeko oztupoak izan ditugu. UNESCOk babestutako espazio horretan hainbat enpresa mota ezin dira jarri. Ados. Hala ere,

aurreproiektua mundu mailako artistak beren obrak egiteko museoa zen. Hemengo museo guztiak, bere modernotasunean, klasikoak dira, guk ez ditugu artistak beren obrak egiten ikusten. Alegia, nola daiteke errepide azpiegiturek dakarten aldateten –tunelak tarte– kontra ez egotea, eta aldi berean, museo edo arte espazio ireki baten kontra egotea? Erantzuna ez dut egundo aurkitu. Dena den, Patxi Lopezek ez zuen museoa egitea gelditu, bideragarritasunaren azterketa baizik. Proiektua geldirik dago, baina Guggenheimaren plan estrategikoan bizirik dago. Etorriko dira garai berriak eta proiektua aztertuko da. Galdeketak eta foro parte-hartzaileen iritziak kontuan hartuko ditugu, noski.

Euskal Herriak bizirik jarrai dezake, euskaraz alegia, turismoaren garpenera neurrigabea bilakatuz gero?

Hizkuntzak ez dira isolatuta bizi. Euskaldunok ere ahalegintzen gara datozei erakusten hemen badagola tokiko kultura bat, hizkuntza bat, non Guggenheim kultura horren parte den. Guggenheim euskaraz bizi da, euskaraz dakitenek egitea dute, eskaintza ere hala ematen da. Ostera, Bilboko Euskararen Etxera [San Inazio auzoan] erbesteko jende pila dator gure euskalkiak edota euskararen bilakaera nolakoa den ezagutzera. Euskararen Interpretazio Zentroa da. Gu ez gara isolatuta bizi, ezta bizi nahi ere. Euskal Herri euskalduna mundura gehien zabaltzen dutenak turistak dira.

Jesus Egigurenen berbak dira hauek: “Euskadi, Bizkaia handi bat egiten ari gara”.

Hasteko, terminologian ez nator bat Egigurenekin. Bizkaia gure lurralde historikoa da. Euskadi Zazpiak Bat da, aldiz, EAE, erkidego politiko bat, zazpietakoa hirurekin egindakoa. Euskal Herria gure nazio kulturala da, zazpi lurraldeetakoa. Euskadi zazpi lurralde dituen nazio politikoa da, egunen batean bateratua ikustea espero dudana.

“Zenbat eta Euskadi gehiago Euskal Herri gutxiago” ere esan du.

Ez, alderantziz. Zenbat eta Euskal Herria gehiago izan Euskadi gehia-

go, zenbat eta kultur komunitatea sendoagoa eduki (hori da niretzat Euskal Herria) orduan eta komunitate politiko hurbilagoa. Badaude erakunde batzuk komunitate horren gintzan ari direnak. Euskaltzaindia edo Eusko Ikaskuntza, adibidez. Handiak aipatzearen (ARGIA ere tartean). Horien sorreran, lau diputazioen asmoa erkidego kultural horri bizirik eustea izan zen. Batzuen ametsa, ez denena, komunitate politikoa osatzea zen. Niretzat hori Euskadi deitzen da.

“Bizkaiko aberatsak diru zale” zioen Gabriel Arestik. Bizkaitar abertzale-tasunak euskara kamuts samar, halaber.

Abertzaletasuna Bilbon jaio zen mugimendu politiko bezala. Sortzailak [Sabino Arana] euskara ikasi zuen eta haren jarraitzaileek ere bai. Euretariko asko ez zen euskalduna. Jose Antonio Agirrek [Lehendakaria] berak ez zuen etxean jaso euskara. Gabriel Arestik zioena egia da. Bilbon eta inguruan bazegoen burgesia oso inportantea, kapitalismoaren inguruan, ez zena euskara zalea sekula izan, abertzaleen kontra jokatu zuena; Sota familiarren salbuespena alde batera. Baina Bilbo hori baino gehiago da: Zazpi kaleak da. Edota Bizkaitik sasoi batean etorri ginen olde euskaldunak, Bilbon erroak bota ditugunak. Bilbo, halaber, langile herria da, bere iluntasun eta argitasun guztiekin erreferentzia bizkaitarrentzat. Bizkaitarrok Bilbo maite dugu, nahiz eta hona etortzean (duela urte asko jada) burlak entzun behar izaten genituen gure doinua zela eta. Herri arrantzaleko ok beti izan gara zaratatsuak, base-ritarrek berriz, beldurtiagoak, atzera egiten zuten. Bilbo gure erreferentzia izan da Sabino Aranaren etxea hemen zegoelako, Bizkaiko Foruak oso inportanteak izan direlako. Bilbo, Gernika eta abar Bizkaiko erresistentzia lekuak izan ziren. Horiek guztiek gure historia eta Bilbo egiten dute.

“Bilbon salbatuko gara edo ez gara salbatuko”, esan zuen iaz Ramon Saizarbitoriak.

Horrek bere sinbologia literarioa dauka. Gutaz barre egiten dute Bilbo

“Euskadi zazpi lurralde dituen nazio politikoa da, egunen batean bateratua ikustea espero dudana”.

handia esaten dugunean. Metroa hartzen baduzu, bere hedaduran Euskal Herrian bizi garenon erdia hementxe bizi gara. Salbatuko ote garen?

Bilbo euskalduntzen bada, esan nahi baita.

Aizu, ari gara. Bilbo da euskaldun gehien duen hiria. Dentsitatea da gure arazoa. Kazetari euskaltzale bat Bilbora etorri eta “futbol zaleen aurrean moda desfilea euskaraz ikusi dut!” esan zidan harrিতuta. Bilbok bilakaera izan du arlo askotan, euskararen presentzian hala nola prestigioan. Euskaldunok ez gara gutxi Bilbon, frogatu dugu nor izan gaitzkeela hirian, arlo askotan euskaraz biziz. Horrek jende asko animatu du bere burua euskalduntzera. Eta beren burua ezin izan dutenek beren seme-alabarena behintzat. Kulturara iristeko euskara funtsezkoa da, eta hori lortu dute euskara etxean jaso ez zutenek, euskaraz hitz egiten ez zutenek. Hori Bilbon izan da eta Euskal Herrian orobat. Ikastolei esker, besteak beste.

Beste dilema bat: Bilbo Euskal Herriaren hiriburua da? Iruñea ote?

Bizkaia eta Nafarroa... Euskal Herrian, nolabait definitzeko, askatasun handiena eduki dugunean ere, gure errealitatea konfederala izan da. Ez dugu sekula Euskal Herri osoa gobernatu duen erakunde

bakarra izan. Hau da, gurean oso barneratuta dago konfederakuntzaren kultura, eta horrek ez du kentzen denok elkarretaratzea, ez elkarrekin aritzea, ezta aginte bakarra izatea. Baina ez dezagun egin, dena zero eta bakar bat. Naziogintzaz ari garenean, izan garenari baino izan gaitzkeenari begiratu beharko genioke. Ez diezaiozun nazio jakobinoen ereduari jarraitu, barbarako.

Zein dira oztopo handienak “euskal kultura” finkatu ahal izateko? Munduan euskaldun bizitzeko, beste kulturen artean nor izateko?

Edozein oztopo aukera bihur deza-kezu. Guk txikiek dituzten arazoak eta aukerak ditugu. Handiak txikia zapaldu egiten du, baina txikia abila da oin azpitik eskapatzen. Txikia zulo guztietatik pasatzen da, handia ia inondik ez. Erronka hori da. Oztopoak aukerak bihurtzea dugu erronka. Ez da alferrik gu txikiak izanagatik ezagunak izatea. Gure bale harrapariengandik hasita, munduan zehar laga dugu geure arrastoa. Bide horri jarraitu behar diogu, munduari begiratu geure etxeokari begira, nor garen ahaztu barik, mundutik dator- kiguna geureganatu. Horra futbola, kanpotik etorria. Bilbo horren lekuko eta adibide- dea da. Hor daukagu ere pilota, mundura atera duguna. ■

